

Võib arvestada
Diplomitöö nr.
30 mail 1988a.
Kõrven. st. r. 38. P. M. M. M.

Diplomitöö
392169

E.V.
TARTU ÜLIKOOLA
ÕIGUSTEADUSKONN
30 mail 88
№ 64.
TARTU

ABIELU SÕLMIMINE.

Käsitatud Eesti, Läti, Leedu, Nõukogude Vene,
Saksa, Prantsuse ja Itaalia riigis kehtivate seaduste
põhjal.

Stud. jur. Salme U r m

A.A.
1988

Lõpetanud õigusteaduskonnas
3 vi 88

S i s s e j u h a t u s .

Abielu on kahe vastassugupoole vaheline õigusvahetkord, mis põhineb mõlemapoolisel sobimisel. Seega vaadatakse tänapäeval abielule kui lepingule vastandina varem valitsenud vaatele, mis nägi abielus sakramenti. Seda abielu sõltuvust kirikust seletatakse juhuslike ajalooliste põhjustega, milline sõltuvus aga takistas pikemaks abielu instituudi arengut, tuues temasse terve reasisult võõraid esildusi. Uskude paljusus kutsus välja mitmekesiseid nõudlusi, milline asjaolu tekitas raskusi nii abielu sõlmimisel kui ka lahutamisel.

Abielu tekkimine vaba tahte - kokkuleppe läbi on hilisema aja saavutus, mis tekkinud eluliste vajaduste ja tarviduste viljana ja põhineb isiksuse täielikul tunnustamisel nüüdisaja kultuurilmas.

Minevikus olid võimalikud abielud looduna ühe poole nõusolekul, kus üks pool väevõimuga alistas teise, nagu naisteröövimine, samuti naiste ost; ühinemisi juhuse läbi, näiteks sugulussidemete tõttu kahe isiku vahel, nagu omal ajal palju levinenud tädi- ja onulaste abielud; ühinemisi kummagi poole nõusolekuta, perekonna lepingute järele jne.

Nagu abielu juriidiline ilme nii ka tema otstarb on ajaloo vältel muutunud.

Euroopas üldtunnustatud abielu otstarb on Codex iuris canonici § 1013 järele "Matrimonii finis primarius est procreatio et educatio proles, secundarius mutuuum adiutorium". VES §§ 7,8,9 järele abielu eesmärk on ühendada meest ja naist abieluliseks kooseluks, vastastikuseks toetamiseks ja ühise perekonna loomiseks. Filosoof J. Fichte järele "Abielu on sugutungi läbi rajatud mõlemast soost isikute ühendus, mis on ka tema otstarb". Kirikuõigusteadlane Emil Friedberg'i järgi "Abielu on õigusli-

kult tunnustatud ja kindlate õiguslike tagajärgedega seotud suguühend".

Abielu ilmedes küll lepingu kujul, tõeliselt erineb viimasest oma sihi poolest - anda kahe vastassugupoolest isikust püsivat, täielikku ühisust - hingelist ja füüsilist ühinemist. Seega on teiseks abielu rekviisiidiks ainasus ja terviklus, mispärast on nõutav monogaamia ja kooselu abielupoolte vahel.

Varematel aegadel võis abielu olla: möödamineva ühiselu vahekord, nn. vahetusabielu või abielu aja pääle ja vahekord ühekülgse truuduse kohustusega, patriarhaalses abielus nõuti ainult naiselt truudust.) Türgi õigus tunneb veel praegugi kolmesugust abielu: kestvat, ajutist ja orjadega, kusjuures esimesel juhul on naiste arv kindlaksmääratud neljale, teisel ja kolmandal juhul arv piiramata.

Nagu kõik õigusvahekorrad, nii ka abielu püüab

ideaali poole. Kui varem nõuti, et kooselu otseseks sihiks oleks soedasikandmine ja laste puudumine oli lahutuse põhjuseks - ka meie Abielu seaduse § 25 põhjal abikaasa võib lahutamist nõuda kui teine abikaasa tahtlikult, vastu nõudja soovi, takistab sigitamist - siis ei taheta selles nüüd enam näha inimkonna iseseisvat ülesannet, vaid seda loetakse abielu sotsiaalsete ülesannete hulka, ta on loomulik ühiselu järeldus. ^X"Wenn eine Nation sich nur aus Pflichtmässigkeit fortpflanzt, so ist es ein Zeichen, dass ihr die gesunde Grundlage fehlt". Samuti ei ole enam tingimatuks nõudeks suguline kooselu, kuigi osutub üheks abielu põhi olemuseks, vaid on küllalt ühisest kooselust. Suguvõimetusel abielu sõlmimisel on vaid siis tähtsust kui teine pool sellest teadmattuses oli. Seevastu abielu kestel tekkinud suguvõimeetus ei avalda abielu kestvusele mingit mõju. Ka ei ole ideaaliks lastekasvatus, sedagi vaadatakse kui vanemate ja laste loomuliku vahekorra järeldust.

---

^XKohler, J. Dr. Lehrbuch des Bürgerlichen Rechts, III Band. I Teil Familienrecht, Berlin 1915 lhk.47-48

Abielu ideaaliks on palju enam alalise eluühisuse läbi tekkiv mehe ja naise olemuse täiend nii hingeliselt kui kehaliselt. Sarnane täiendav hoolitsus üksteise suhtes kasvatab inimese ümber üksikegoismist sotsialismile. Arvestades neid ülesandeid on abielu arvestatud kestvaks ning peab selleks olema ainasusele ja vastastikkusele truudusele rajatud.

Abielu põhjenedes sugupoolte erisusel, annab meessoole ülevõimu. Seda eesõigust on kultuuri arengu kestel suurel määral liialdatud, milleks aitas kaasa naiste hariduse taseme madalus. Välja arvatud erandjuhud naistevalitsusest, on mees just abielus oma ülevõimu maksma pannud ja alles uus aeg mis naiste haridust tõstab, püüab mehe ülekaalu vähendada ja luua abielupoolte ühevõrdsust, mis hädavajalik lahutusist hoidumisiks.

I ptk. A b i e l l u m i s v õ i m e .

Abielu, olles leping, sõltub abiellujate vabast tahtest kas nad soovivad vastavat lepingut sõlmida või mitte, sest abielu ei saa sõlmida ilma abiellujate vastastikkuse, vaba ja sundimatu nõuolekuta. Siiski on norm nii perekonna kui ka ühiskonna huvides poolte vabale tahtele vahele astunud ja üles seadnud eeltingimused abielu sõlmimiseks. Need nõuded, resp. tingimused, on normitud negatiivselt, nad esinevad takistustena, millised on kas absoluutsed, mis ei luba üldse abiellumist nagu mitte-küllaldane vanus, abielusolek, poolte vaba nõusoleku puudumine või suhtelised, millised keelavad ainult teataval isikuil abielluda - sugulus, hõimlus.

Abielu vanuse piir ei lange ühte kodanlise täisealisusega, ta määratakse mitmete faktorite põhjal: etnograafiliste, sotsiaalsete, moraalsete, vajadusest töö-

jõudude järele jne.

Vanas Roomas oli vanaduse alammääraks meestele 14 ja naistele 12 aastat. 19. sajandil seevastu tekkis vool, mis püüdis tõsta abiellujate vanadust enam kaalutud ja püsivamate abielude huvides, sest vanuse alammäära kõrgemat piiri peetakse parimaks vahendiks ebasoovitavatest abieludest hoidumiseks. Tänapäeval on vanuse alammäär meestele üldiselt 18 aastat, ainult Saksamaal on kodanline täisealisus, ja naistel kõigub ta 16 - 15 aastates, viimane vanus on Prantsusmaal ja Itaalias. Nõukogude Venes on abiellumiseaks mõlematele 18 aastat, kusjuures erandjuhtudel - üksikuil taotlusil - võib naisele alandada vanuse piiri aga mitte enam kui ühe aasta võrra.

Üksikud seadusandlused piiravad ka vanuse ülemmäära nii näiteks Leedus võib abielluda kuni 80 aasta täitumiseni, samuti pandi end. Venes ühel erand juhusel kehtima vanaduse ülemmäära piir. See piir on oma sisult üleliigne,

kuna pole midagi iseäralikku kõrges eas abiellumises, sest abielu sihiks on ka vaimne, mitte üksi füüsiline kooselu.

Enamasti kõikide riikide seadusandlused määravad vanuse piiri, milleni abiellujad vajavad vanemate või eestkostjate nõusolekut ja selle puudumine toob mõnel pool abielu tühisuse, teisel varanduslisi kahjusid, nagu seaduslikust pärandi osast ilma jätmine.

Põhimõtteliselt võib vanemate nõusoleku vajadust abiellumiseks kõne alla tulla ainult abiellujate kodanlise täisealisuseni, nagu see ka meie Abielu seaduse ja enamate seadusandluste järele tegelikult ongi. Kuid sellele nõudele vaieldakse vastu kui üleliigsele, sest kui seadus lubab abielluda vabal tahtel, siis ei või olla takistuseks vanemate tahe, seda enam et abielu sõlmitakse isiklikkudel kalduvustel, mitte aga mingil teistelt ettekirjutatud kaalutlusil. Belätckini^x arvates

see nõue püsibki koodekseis mitte usust tema reaalsusse, vaid kartusest rikkuda traditsioone.

Ülemuse nõuolek abiellumiseks on iganenud, sihiks võivad olla vaid teenistuse huvid ja seepärast kuulub enam teenistusvahekordi käsitavate normide hulka kui eraõiguste. Leedu kehtiva õiguse järele on vajalik ülemuse kirjalik nõusolek. Sõduritel on abiellumine pea täiesti keelatud, ohvitseridel on nõutud vastavat vanadust ja varanduslist kindlustust.

Sugulus, teatud astmeis, milline varieeruv üksikute maade seadusandlusis, takistab abielu sõlmimist. See takistus on kehtiv kogu tsiviliseeritud ilmas. Sotsioloogid ja loodusteadlased põhjendavad seda keeldu loodusvastasena, kuna see viiks rahva väljasuremisele. Belätckin^x seevastu väidab, et ajalugu tõendab vastupidi, et on esinenud kooselu vanemate ja laste vahel tavalise nähtena rahvatse juures, kelle füüsiline tuge-

vus ja isegi intellektuaalne arenemine oli silmapaistev.

Kõik seadusandlused keelavad abiellumist kõigi otsejoones sugulaste ja I astme külgjoones sugulaste vahel.

Mõned seadusandlused keelavad ka teise astme külgjoones sugulaste vahel (Eesti, Prantsuse, Itaalia). Meie Abielu

seadus keelab abielu vöörasisa ja tütre ning vöörasema

ja poja vahel. Samuti on meil ja Itaalias keelatud abielu

lapsendajate ja lapsendatu vahel, viimases ka sama isiku-

poolt lapsendatute vahel. Meie Tsiviilseaduse eelnõu

§ 214 lisab juurde abielu keelu otsejoones hõimlaste

vahel, see keeld kehtib ka Saksamaal, Prantsusmaal ja

Itaalias.

Mitte abielusolek on kolmandaks tingimuseks, mis

seisab selles, et abielluda soovija peab olema vaba

teisest abielust, bigaamia on kriminaalkorras karistatav.

Ainu abielu põhimõte on Euroopas üldkehtiv. Nõukogude

Venes ei saa registreerida abielu isikute vahel kelle-

dest ükski on juba teises registreeritud või registree-
rimatus abielus.^x Mitteregistreeritud või faktilise abie-
lu all mõistetakse Nõukogude Venes abielu, kus pooled,
kes on vabad registreeritud abielust, tegelikult elavad
abielulises vahekorras ja kui nad üksteist vastastikku
tunnustavad abikaasadeks või siis abielulised suhted
nende vahel on kohtu/teel tuvastatud elu faktiliste
olukordade põhjal. Kusjuures abielulise kooselu tõendis-
tena, kui abielu ei olnud registreeritud, kohtule on:
ühise kooselu fakt, ühise majapidamise olemasolu ja abi-
kaasalikkude vahekordade väljendus kolmandate isikute
ees kas isikliku kirjavahetuse või muude dokumentide
põhjal, samuti olenedes olukordadest- ühine materjaalne
toetus, ühine lastekasvatus jne.^{xx}

Suhteliselt takistavaks tingimuseks on keeld, et
lesk või lahutatud naine ei tohi uude abiellu astuda

---

x Kodeks sakonov o brake, semje i opeke, Moskva 1937

xx " " " " " lhk. 5 § 6 p.a
1 6-7 §§ 11 ja 12

enne 10 kuu möödumist eelmise abielu lõpust, olgu siis kui ta enne seda tähtaega sünnitab, või esitab arsti tunnistuse mitteraseduse kohta (Abielu seadus § 7). Itaalias võib uuesti abielluda 10 kuu möödumisel või pärast sünnitamist.

Abielu tervishoidu käsitleb Abielu seaduse § 4 mille järele ei või abielluda: parandamatud vaimuhaiged, langetõbised, pidalitõbised, suguhaiged haiguse külgehakkavuse järgus ja isikud kes oma teo iseloomust ja tähendusest aru ei suuda saada. Itaalias ei saa abielluda vaimuhaiged. Nõukogude Venes ei saa sõlmida abielu kui üks pooltest on seaduslikul teel tunnustatud nõrgamõistuslikuks või vaimuhaigeks. Tsiviilseadustiku eelnõu on jätnud tervishoidlised eeskirjad eriseaduste määrata, kuna nende sisu muutub sellekohaste vajaduste, vaadete, leiutiste jne. muutumisega. Teiste riikide seadusandlused ei käsita viimast küsimust.

Itaalias ei saa abielluda isik kes on teostanud või katsetanud mõrvata oma abikaasat.

II ptk. K i h l u s .

Abielule võib eelneada kihlus, eellepinguna. Kõik seadusandlused ei tunne kihlust. Meie Tsiviilseadustiku eelnõu § 219 järele - "kihlus on kihlajate vastastikune tõotus teineteisega abielluda, mis nende tahtel on kolmandatele isikutele teatavaks tehtud". Kolmandatele isikutele teatavaks tegemine annabki kihlusele seadusliku jõu. Kohler'i järele on kihlus sissumine õiguslikult neutraalsesse olukorda, milline võimaldab pruutpaarile seltskondlikus elus lähenemise, heistluse ja sellega vastastikuse katsu kasnad vastavad abielu eetilistele nõuetele. Eelnõu järele juhtudel, mil ei ole lubatud abielu, ei ole lubatud ka kihlus. Kihlus kaotab maksvuse, kui ühe aasta jooksul ei järgne abielu või kui üks või mõlemad kihlatud tühistavad kihluse (Tsiviilseadustiku eelnõu § 220). Saksa BGB järele kihluse sõlmimiseks

nõutakse küllaldast hingelist arengut, tõsidust, võetakse arvesse esinenud eksitus, sundus, pettus. Kihlus asemiku kaudu või kirja teel on haruldane, võib aga esineda.

Abielu sihti mittealandavad tingimused on lubatud. Sõl- mida kihlust võib ka teovõimetu.

"agu eelpool nimetatud on kihlus sissumine õigusli- kult neutraalsesse olukorda ja ei anna seepärast nõudlust abielu sõlmimiseks (Tsiviilseadustiku eelnõu § 221).

Samuti ei anna kihluse tühistamine nõudlust mingiks raha- liseks rahulduseks, kuna see ei ole mitte kokkulepitud kohustuse murdmine ega sisalda eneses midagi haavavat.

Tuginedes isiksuse õigusele ütleb^x Kohler tabavalt: Der Gedanke des beleidigenden Charakters liegt in dem Fehlschluss, als ob eine jede ordentliche Person für eine andere ordentliche Person zu Ehe taugte, so dass die Lösung des Verlöbnisses dem anderen einen Makel anhefte.

---

^xKohler, J. Dr. Lehrbuch des Bürgerlichen Rechts, III Band I Teil, Familienrecht, Berlin 1915 lhk. 38

Dies ist zutreffend in den Zeiten mangelhafter Individualisierung, wo die Einzelpersönlichkeit in ihrem Denken und Fühlen nicht aus der Gesamtheit hervortritt; ganz anders ist es in einer Zeit wie der unsrigen, wo das Ausleben der Persönlichkeit eine so grosse Rolle spielt." 000

See on vastandseisukoht alles mõnedkümned aastad tagasi valitsenud vaatele, et kui isik on tubli ja õiglane siis sobib ta abikaasaks.

Kuna kihlus on usaldusvahekord, siis kihluse rikkumine on usalduse rikkumine ja seepärast ei ole õige kui keegi kihlub, et saada mingit soodustust, ilma tõsise kavatsuseta seda kihlust kui abielu eelastet võtta, näit. kui abielusolev kihlub ennast vabana väites, 2) kui kihlumisel ja kihluse kestel vaigitakse olulistest asjaoludest, milliseid teine peaks teadma, et end temale usaldada 3) kui lõpetatakse kihlus abielu olemusele võõraist motiivest, nagu põhjusel, et loodeti rohkem varandust saa-

da või saadakse sead teisel enam. Seevastuotsustatakse teisiti juhul, kui oli tegemist varandusliku kokkuvõttega, sest oletatakse et see toob sageli kaasa ka rasked hingelised tagajärjed, 4) on lubamatu kui kihlatu end kasatult ülal peab ning usaldust kuritarvitab.

Muul juhtudel peab igaüks iseenesega otsusele eelolev/
jõudma, kas talle abielu vastuvõetav on või mitte.

Kihlusest taganemise varalised ja isikulised tagajärjed.

BES § 129 järele kihluse tühistamisel kas mõlema poole kokkuleppel või ühe poole nõudel - põhjusel mida neile kummalegi ei saa süüks panna - endisel peigmehele ja pruudil on õigus nõuda tagasi üksteisele tehtud kingitusi, milline õigus tagasiandmise kohustusega läheb üle ka nende pärijatele.

Ex Abil. univ. Tart.

BES § 130 põhjal kui kihlus hävis ühe poole surma tõttu, siis ellujäänul ja samuti surnu pärijail on õigus nõuda tagasi kingitusi, väljaarvatud kui üleelanud või surnud kihlatu enne surma ise andis seadusliku põhjuse kihluse tühistamiseks.

Sest abielu ootel tavaliselt antakse üle varad mis valmistatud ainult abieluks ja just sel põhjusel, et eeldatakse järgnevat abielu. Abielu esineb siin tingimusena, kuigi mitte selgelt väljendatuna, siiski kindlasti mõelduna ja seepärast on loomulik, et eeldatu mitte teostumine peab tooma kaasa üleantud vara tagastamise. Seevastu ei anta seda õigust poolele ja tema järglasile kelle süü läbikihlus katkes, kuna kinkide tagasinõudmine süvendaks vaid teisele kihlatule osaks saanud haavamist.

BES § 131 järele - kui kihlus tühistatakse ühe poole nõudel, ülesaamatust vastikusest või kooskõla mitteleidmisest, siis teine, mittesüüdlane pool võib jätta enesele saadud kingid ja temale jääb õigus nõuda

tagasi enda poolt tehtud kinke. Sama õigus kuulub süü-
tule poolele ka sel juhul kui kihlus tühistub kas või
tema enese nõudel, põhjustel millised seadus ette näeb.

Neid varanduslisi nõudlusi põhjendatakse sellega, e
et isik kes andis lubaduse abielluda ja taganes sellest
lubadusest ilma mõjuva põhjuseta ei või saada tingima-
tult vabaks vastutusest kahjude eest mida ta tekitanud
teisele poolele. Vastutuse aluseks ei loeta äraütlemist
abiellumisest, mis jäetud igäühe vaba tahtel otsustada, -
kitsendamata eelnenud lubadusest- vaid taganemine abiel-
lumisest ilma mõjuva põhjuseta näitab kergemeelset, mõtle-
matut suhtumist abielusse. Ja just see kergemeelsus sää-
lus mõlematelt pooltelt nõutud otsuse kaalumist, on
küllaldaseks kahjude tasumise põhjuseks.

Sama kohustus langeb poolele, kes oma ülalpeoga
andis teisele põhjust lubadusest tagasiastumiseks.

Vastutuse ulatus peab olema võimaluse korral pii-

ratud asjadega, millised on vahetus seoses eeloleva abieluga. Ettevalmistused abieluks, pruudi ehted, tulevase majapidamise sisseseadmine - loetakse vajalikuks. Kahju ei hinnata kogu vara väärtuse järele - kuna vara jääb ju omandajale - vaid see vahe mis tõeliselt kulutatud ja mida asjade müügist saaks, moodustab kahju. See kahju de eest vastutuse kohustus ei oma mingit mõju kaudse abiellumise sunnina.

BES § 158 põhjal - seksuaalvahekord kihlatute vahel annab võrgutatud pruudile õiguse nõuda abielu sõlmimist. Kui peigmees kolme kuu jooksul ei asu selle nõude teostamisele siis asjaomane kohus, pruudi vastava palve põhjal, peab tunnistama tema peigmehe lahutatuks naiseks esimesest sugulise kooselu momendist peale. Võrgutatud neiu peab nõude esitama aasta jooksul arvates esimesest lubamatu kooselu päevast.

BES § 148 järele loetakse kõik sellisest vahekor-
rast sündinud lapsed abielulisteks.

Tsiviilseadustiku eelnõu järele kihluse lõpetamine mõlema kihlatu nõusolekul või põhjusil, mida kummalgi ei saa panna süüks, annab õiguse kinkide tagasisaamiseks. Kui kinke enam alles ei ole siis nende tagasinõudmisel käiakse mitteõigustatud rikastumise eeskirjade järele (§ 222). Ühe kihlatu surma puhul kinkide tagasinõudmise õigust ei ole.

Kihluse lõppemisel ühe poole mõjuva põhjuseta või ühe poole süü läbi annab õiguse nõuda kahjude tasumist mis saadud abieluks tehtud kulutusist. Samuti tulevad tasuda kahjud mis saadud abiellumise ootel tehtud korraldusist teenistuslikkeest või ärilistest seisukohtadest. (223)

Neitsilikule kihlatule pruudile, kes on peigmehega suguliselt kokku elanud ja peigmees mõjuva põhjuseta kihlusest loobub, annab Eelnõu § 224 õiguse varalise kahjutasu nõudmiseks defloratsiooni eest. Kui pruut on kihluse kestel peigmehest rasedaks jäänud on

temal õigus ühe aasta kestel kihluse lõppemisest hageda abielu sõlmimist. Kui peigmees kolme kuu kestel pärast vastavat kohtumäärust abielu ei sõlmi, tunnustab kohus pruudi - viimase nõudel - peigmehe lahutatuks abielunaiseks kõigi õigustega. Laps omab igal juhul abielulise lapse õigused (Eelnõu § 225).

S a k s a Bürgerliches Gesetzbuch § 1298 ja 1299 järele peab peigmees, kui ta ilma tähtsa põhjuseta tagasi astub, tasuma kulud mis pruut teinud abiellumiseks või saanud teenistuskoha ülesütlemisest. Neiks mõjuvaiks põhjusiks loetakse, varem valitsenud vaadete järele, tuudusetust, rasket haavamist, kasatut ülalpidu. Ei loeta aga kihlatu parima äratundmise järele otsusele jõudnud avaldust, et nad ei sobi üksteisele - seega abieluideaali loetakse kõrvalasjaks!

Kaasajal valitseva vaate järele heauskne veene, et abielu ei sobi, on põhjus mis peaks võimaldama tagasiastumist ilma kahjutasuta. Samuti kihlatuile, kes sel puhul teenistuse ära andsid, ei peaks igal juhul kahjutasu maksma, sest kihlus kui prooviaeg on ikka

riisikoga seotud.

BGB § 1300 annab neitsilikule pruudile, peigmehe põhjendamata tagasiastumise puhul, õiguse defloratsiooni eest rahuldust saada.

I t a a l i a s kihlus ei kohusta ei abiellumisele ega kahetsusraha tasumisele. Taganeja peab vaid tasuma abiellumiseks tehtud kulud - see nõudlus kestab ainult aasta.

L e e d u õiguse järele kihlus ei anna mingit õigust nõuda abiellumist, seega ka mingit nõudlust huvide ja kahjude heastamiseks.

Kui aga kihluse puhul on antud arvatavale tulevasele abikaasale üle vara abielu eeldusel, siis see kuulub tagasiandmisele. Esemad, mis on teisele, kui lähedasele inimesele, üle antud kingina, alluvad üldistele normidele kinkimisest.

III ptk. A b i e l u s õ l m i m i n e .

Abielu ilme muutusega on kaasas käinud abielu sõlmimise eriviisid. Vastavalt sellele kas abielu on peetud sakramendiks või juriidiliseks instituudiks on tema sõlmimist toimetatud kiriklikult või ilmalikult.

Kiriklik abielu sõlmimine on aja ära elanud, teda tõstis ja kukutas troonilt ajalugu. Ta oli päämiselt katoliku kiriku teene. Vaimulikud võtsid abielu oma hoole alla, et selle kaudu mõjutada inimesi. Ka oma sid vaimulikud om asuurema hariduse tõttu selleks enam oskust kui ametnikud.

Kiriklik abielu sõlmimine raskendas abielude tekkimist - vahed uskude ja usulahkude vahel tõid palju tehnilisi raskusi, sageli takistasid üldse abielu sõlmimist. Vaimulikud kasutasid tihti oma võimu kurjasti, karistusena sõnakuulmatuile keelduti neid laulatamast

ne

Mitte tahtes loobuda oma mõjust, on paljud vaimulikud kodanlise abielusõlmimise vastu ja sellest tingituna esinebki mõnedes riikides fakultatiivne abielusõlmimise vorm.

Alates reformatsioonist tekkib vastuseis kiriku ainuõigusele abielu sõlmimisel.

Esimesed ilmalikud abielud sõlmitakse Hollandis, kus need toodi sisse aastal 1587 valitsuse poolt, kes lubas katoliiklastel ja ususttaganejail sõlmida abielu riigiametniku juures, möödaminnes kirikust.

Laiaulatuslikuma tunnustuse sai ilmalik abielu sõlmimine Prantsusmaal. 18.saj. kuulus prantsuse jurist Pothier hakkas nõudma abielule, kui pooltevahelisele lepingule, ilmalikku sõlmimise võimalust. Tema õpetuse mõjul ilmuski Prantsusmaal 1792 aastal seadus, millega seadustati kodanlik s.o. riigivõimu poolt registreeritud abielu ainuõiguslikuna. Prantsuse revolutsiooni järele

kus lükati troonilt kirik ja asemele astus mõistus ja uus Code civile sanktsioneeris ilmaliku abielu sõlmimise, levis ta 19.saj. jooksul kõikjale, võttes vaid erimais erikujusid.

Käesoleval ajal esineb kolm abielu sõlmimise vormi:

1. obligatoorne ilmalik - esineb meil, Prantsusmaal, Helveetsias, Saksamaal, Lätis, Nõukogude Venes jne.
2. fakultatiivne - Inglismaal, Ameerikas, Norras, Rootsis, Leedus jne.
3. kiriklik - Bulgaarias, Jugoslaavias jne.

Nagu ülal tähendatud on esikohal obligatoorne ilmalik abielu sõlmimine, kuna leitakse, et niivõrd tähtsaid huvisid nagu abielud ei või riik jätta teiste korraldada, küll võib ilmalikule abielu sõlmimisele järgneda kiriklik laulatus, kusjuures viimane toiming ei anna abielu kehtivusele midagi juurde.

Kirikul jääb õigus vaadata ilmalikult abielu

sõlminuile tunnustades abielu kodanlisi järeltusi, kuid oma ringis vaadates neile kui laulatamatuile või tunnustades abielu, kuid ilma kirikliku õnnistusega. Viimasel juhul tunnustab ta abielu kodanlisi tagajärgi ka enese ringis, eriti arvestab kodanlisest abielust sündinud lapsi abielulistena, aga isikuid kes kiriklikust õnnistusest eemale hoidsid heidab oma ringist välja või karistab neid kirikliselt. Kuigi viimases asjaolus on kiriku poolt survet kiriklikuks abielu sõlmimiseks, siis ei ole see vastolus õigusega.

Millisele seisukohale üksikud kirikud eelmainitud küsimuses asuvad ei ole alati kerge läbi näha, ega ole need seisukohad kirikul puhtalt läbiviidavad. Kirikud peavad valitsevate kodanliste olukordadega paratamatult arvestama.

Raskusi võib tekkida kui üks abiellujaist tõrgub kiriklise laulatusega kooseluks. Sel puhul lubab Saksa BGB § 1568, kui pooled enne olid kokkuleppinud kiriklikuks laulatuseks, minna kuni abielu lahutuseni.

✓ Õiguspolitiliselt seisukohalt esitatakse sageli küsimus, kumba abielu tuleb eelistada kas ilmalikku või kiriklikku. Lähtudes inimese isiksuse kõrgest hinnangust, abielu peab olema alternatiivne, sest isikud kellel religiöössed veendumused, on õigustatud sõlmima abielu oma usutunnistuse järele. Iseasi on registreerimine. Kui riik ei usalda sissekandeid kirikuraamatuis, on tal õigus korraldada ainsat, üldist kõikidele kodanikkudele, kodanlikku registratsiooni. Seega kiriklise abielusõlmimise puhul õigus registreerimise näol kinnitab selle kokku, mida religioon pühaks peab ja kaitseb teda.

✓ Registratsiooni mõte on teha avalikuks abikaasade staatus, nende uute perekonnaõiguslike tiitlite mehe ja naisena. Kuna abiellumisega abiellujate õiguslik seisukord muutub on see nii riigile kui ka kõigile kaaskodanikkudele tähtis teada. Avalik abielu

kinnitus registratsiooni näol on tähtis ka abielluja-tele enestele kuna ta kindlustab abikaasade ja nende laste isiklikud ja varalised õigused ja huvid.

P e r e k o n n a s e i s u a m e t n i k .

Ilmaliku abielu tegelikuks sõlmijaks on perekonnaseisumetnik. Viimane on vastutav riigiorgan, kelle juuresolekuta ei saa sõlmida abielu ja kes üksi ei teosta õigust vaid ka kontrollib seda, ta on teatud määral vastutav abielu kehtivuse eest, ta võib sõlmida abielu kui ta hoolsa kontrolli järele veendub, et kõik nõuetavad eeldused abieluks on olemas. Nii nõuab "Sise-ministri juhtnõõrid perekonnaseisu seaduse kohta 20. maist 1926 § 6, et iga perekonnaseisu muudatuse registreerimisel on perekonnaseisumetnik kohustatud kaaluma kas esitatud andmed tõeale vastavad ja kas isikud kes esinevad poolte või tunnistajatena vastavad nendele

mo.

püstitatud nõuetele.

Abielu ei saa sõlmida ilma perekonnaseisuaametniku sundimatu juuresolekuta, teda selleks vägivallaga sundimine ei anna toimingule jõudu.

Perekonnaseisuaametnik ei ole ükski sundimatu tunnistaja, vaid vastutav riigiorgan, ta võib ja peab seetõttu nõudma, et temale nõuetavad andmed esitataks. Ta ei ole mitte ükski teadlikult toimiv vaid õigustkin- nitav ja õigusteostav vabatahtliku õigustmõistmise organ.

Perekonnaseisuaametnik on ülemuslikult kohustatud abielu sõlmimist lõpuni viima, niipea kui kõik eeldused antud on, kuigi tema seda abielu sobimatuks ja häda- ohtlikuks peab, ka kui abielusõlmija selle abieluga ennast ja omakseid hukkumisele viiks.

Et perekonnaseisuaametnik ei tõrguks seadusvasta- selt oma ülesandeid täitmast või ei esineks üldse

seadusvastaselt alluvad nad järelvalvele. Nii võib meil kaevata perekonnaseisuametniku tõrkumisele, oma ülesandeid täitmast, administratiiv kaebega.

~~Konna~~ Perekonnaseisuametniku õigusist tuletub: Abielu mis sõlmitud mõne teise isiku poolt, keda pooled ekslikult perekonnaseisuametnikuks pidasid, ei teki. 2) Kui abielu sõlmimisel pooled lepivad omavahel kokku teeselda abielu sõlmimist, siis selline abielu astub siiski jõusse, kui ta on sõlmitud perekonnaseisuametniku juures. Ka juhul, kui perekonnaseisuametnik ühineks simuleerijatega, astub selline abielu siiski jõusse, kui perekonnaseisuametnik avalikult ei ole teatanud simulatsioonist, sest ta tegutses riigiorganina ja riigiõiguslikus liiklemises ei esine simulatsiooni. 3) Ähvardus ja pettus perekonnaseisuametniku suhtes, võetakse arvesse nagu teistegi ametnikkude juures. 4) Perekonnaseisuametnik ei saa sõlmida abielu kui ta on niivõrd meelemärkuseta, et ei saa juttu olla teasta-

mise vastuvõtust. 5) Väljaspool oma kohalist alluvust ei saa ta toimida perekonnaseisusametnikuna, küll võivad sõlmijad olla väljastpoolt tema ringkonda. 6) Perekonnaseisusametnik ei saa ennast abiellu sõlmida. 7) Kui perekonnaseisusametnik ei saa täita oma ametit, siis asendab teda selleks määratud asetäitja.

Perekonnaseisusametnikuks Eestis on suuremates linnades eriametnikud, teistes linnades linnasekretär või linnavalitsuse liige, alevites ja valdades alevi- või vallasekretärid, pääle nende vaimulikud riigiametnikkudena.

Staažina on nõutud perekonnaseisusametnikult meil Eesti kodakondsust, vähemalt 6 klassilise algkooli haridust ja riigikeele mõistmist (erandeid võib teha Vabariigi Valitsus).

Abielu registreerib perekonnaseisusametnik selleks eriti pidulikult korraldatud ametruumis, eriruumi puu-

dumisel vastava omavalitsuse volikogu või nõukogu saalis. Selle pidulikkusega püütakse asendada kirikliku abielusõlmimise pidulikkust.

S o o v i a v a l d u s .

Esimeseks sammuks abielusõlmimisel on poolte vastav avaldus. Kuna õigus abielule on vaidlematult inimese isiklik õigus, siis on vajalik poolte juuresolek. Selleks peavad abielluda soovijad ilmuma isiklikult, isikut tõestades, üheaegselt perekonnaseisuametniku juurde oma kategoorilist, tähtajaga piiramatut taht avaldama. Erandjuhtudel: sõja, epideemia, eemalviibimise puhul, lubavad seadusandlused teadaannet esitada kas kirjalikult, kui allkirjad on tõestatud, (Meie Pr. S. § 38 II l.) või teise isiku kaudu (Leedus).

Ülalnimetatud nõuded näitavad, et sooviavalduse juures on oluline poolte avaldatud tahe abielu sõlmimiseks, viimase puudumisel langeb abielusõlmiv perekonnaseisuametnik karistuse alla. Avalduse vastuvõtt

perekonnaseisuametniku poolt sünnib kas vaikselt või väljendatult. Avaldusele peab järgnema abielu sõlmimine kindla ajavahemiku järele, vastasel korral kaotab avaldus oma jõu ja tuleb uuendada. ✓ Meil on selleks 6 kuud pärast kuulutuse lõputähtaja möödumist, Itaalias 180 päeva, Prantsusmaal 1 aasta jne.

Otstarbekohasuse seisukohalt on soovitatav et avaldus sünniks kindlas vormis, selleks seadusandlused määravad kindlad eeskirjad.

Meie kehtiva Abielu seaduse järele täidab perekonnaseisuametnik abielusoovijate kohta teatelehe, milles märgitakse: sooviavalduse esitamise aeg, sooviavaldajate ees- ja perekonnanimi, sünni- aeg ja koht, perekonnaseis, elukutseline tegevus, alaline elukoht - kõik nimetatud andmed peavad olema vastavate tunnistustega tõestatud. Teatelehele peavad nii sooviavaldajad kui ka perekonnaseisuametnik alla kirjutama.

Nõukogude Venes tuleb sooviavaldule lisada isikut tõendavad tunnistused, allkiri abielu takistuste puudumise üle, samuti selle üle et nad on vastastiku teadlikud üksteise tervislike seisukorra suhtes, eriti sugu-, vaimu- ja tiisikusehaigustes. Tuleb näidata arvult mitmendasse abiellu, nii registreeritud kui ka registreerimatusse, neist kumbki astub ja kuipalju kummalgi lapsi on^x.

Saksamaal perekonnaseisuametnik küsib kummaltki abiellusoovijalt nõusolekut, kahe tunnistaja võivad olla ka sugulased ja hõimlased - juuresolekul.

Itaalias täävituserik peab sisaldama abiellusoovijate ja nende vanemate ees- ja perekonnanime, sünni- ja viibepaiga ning täisealisuse tõendi.

Code civil nõuab abiellusoovijate ees- ja perekonnanime, elukoha, ameti ja kas abiellujad on täis- või alaealised näitamist. Avalduse tegemise päeva,

tundi ja kohta. Kohta on vahetanud, avaldatakse kuubim
nii endises kui uues ajakohas.

T ä ä v i t u s.

Perekonnaseisumetniku poolt vastuvõetud poolte
konnaseisumetnikku kaks korral 8 päevase vahetaja ju
rels Perekonnaseisumetniku poolt vastuvõetud poolte
avaldatud soovile järgneb enamais riikides täävitus,
mis põlvneb kanoonilisest õigusest ja mille sihiks on
ära hoida tühise või muidu õigusvastase abielu sõlmimist

anda Kuulutused avaldatakse abiellusoovijate elu- või
ka viibekohas, kuna nende lähimas ümbruses teatakse
kõige enam takistavaist põhjustist. Kuulutuses on öel-
dud aeg mille kestel võib vaidlust tõsta.

Meil on vaidluse tõstmiseks, Abielu seaduses §§
2 - 9 ettenähtud põhjustel, 14 päevane tähtaeg. Kuulu-
tus pannakse välja vastava omavalitsuse või kogukonna
ruumide seinal. /

Saksamaal, kui abielludasooijad viimase 6 kuu

jooksul oma elukohta on vahetanud, avaldatakse kuulutus nii endises kui uues elukohas.

Prantsusmaal - Code civile Art 63 kohustab perekonnaseisuametnikku kahel korral 8 päevase vaheaja järele pühapäeval kogukonna maja uksele kuulutama ja alles kolmandal päeval pärast teistkordset kuulutust võib abielu sõlmida.

Itaalias - perekonnaseisuametniku kaudu tuleb anda 2 täävitust, kas poolte eneste või isa, eestkostja või mandatori poolt, ühes ristimisetunnistusega, tõendusega et eelmine abielu lahutatud ja ülenejate või hooldajate nõusolekuga. Täävitused avaldatakse mõlemate poolte elukohas kogukonnamaja uksele kahel üksteisele järgneval pühapäeval, sellest 4-dal päeval võib alles abielu sõlmida. Kuninga nõusolekul võib ühest täävitusest vabastada. Samuti võib teisest täävitusest

Nõukogu kaudu registreerimiseks allakirjutada

vabastada väga tähtsail põhjusil, kui viis isikut vandega tõendavad abielu takistuste puudumist.

Leedus avalik täävituse ei oma olulist tähtsust, samuti puudub ta Nõukogude Venes.

Kõik seadusandlused, kiiret abielusõlmimist nõudvaid juhtudel, nagu raske haigus, kiire ärasõit, (Tsiivilseadustiku eelnõu § 227 järele kui naine on rase, ja mehe sõja ajal kaitsevärke mineku puhul) jne. vabastavad täävitusest või lühendavad tähtaega kui pooled esitavad tarvilikud tõendused abiellumiseks takistuste puudumise kohta. -

Kui abielu sõlmimise vastu on tõstetud vaidlusi peab perekonnaseisusametnik otsustama kas vaidlused on põhjendatud ja kas nad takistavad abielu sõlmimist või ei, selleks teeb meil perekonnaseisusametnik pooletele vaidlused teatavaks ja paneb ette vastuseletust anda. /
Nõukogude Venes kuni registreerimisakti allakirjutami-

seni perekonnaseisuametnik seistab sõlmimise ja nõuab takistuste teatajalt dokumentaalseid tõendusi tema poolt antud tähtaja jooksul.

R e g i s t r e e r i m i n e .

Pääle vajalise täävituse aja möödumist järgneb registreerimine. Selleks ilmuvad abielludasovijad isiklikult, koos vähemalt kahe täisealise tunnistajaga, (Türgis võib teist meestunnistajat asendada kahe nais-tunnistajaga) (ühe poole perekonnaseisuameti.) Nõ ukogude Venes tunnistajate juuresolek on ainult abiellujate sellekohasel soovil. Tunnistajate ülesandeks on tõendada, et abiellumiseks seaduslisi takistusi ei ole. Registreerimine sünnib avalikult, selleks määratud perekonnaseisuameti ametruumis, väljaspool ametruumi

lubatakse registreerida ainult raske, elukardetava haiguse puhul. Nii võib Itaalias perekonnaseisumetnik, ühe abielluja haiguse või mõne muu õigustava takistuse puhul, koos oma sekretäriaga poole juures kodus abielu sõlmida, siis aga 4 tunnistaja juuresolekul.

Poolte ja tunnistajate juuresolekul, kui viimased nõuetavad, koostab perekonnaseisumetnik registree-
rimisakti, milles märgitakse sõlmimise aasta, kuu ja päev, poolte puhtisiklikud andmed: nimi, perekonnanimi, sünni- aeg ja koht, perekonnaseis, alaline elukoht; pääle eelnimetatute kodakondsus, elukutse, kus perekonnakirju peetakse ning tunnistajate nimi ja elukoht ja lõpuks kus kuulutatud.

Akt koostatud, loetakse ta pooltele ja tunnistajatele, kui nende juuresolek nõutud, ette, selle järele kirjutatakse ta poolte, tunnistajate ning perekonnaseisumetniku poolt alla. Viimase allkirjal on kinnitav tähendus.

Abielu registril on tegelik ja juriidiline tähtsus, ei ole aga abielu kehtivuse tingimuseks - vastuoksa ta ei too kaasa abielu kehtivust kui temas midagi nõuetavat puudub.

Abielu registri vorm määratakse seadusega. Abielu register on avalik ja kättesaadav huvitatutele.

Millisest momendist lugeda abielu sõlmituks, siin on kaheksugune seisukoht: ühed loevad abielu sõlmituks abielu registreerimisakti allakirjutamisega (vt. Sise-
ministri jht. perekonnaseisusameti kohta 1926 § 42),
teised pooltevastava tahte avaldusega - perekonnaseisusametniku vastava küsimuse pääle abiellujad isiklikult ning üheaegselt kohal olles avaldavad tahet teineteisega abielluda. Sellele järgnevalt koostatakse akt, millele nüüd vaid tahtele vormi andmise tähtsus. Viimaste liiki kuulub meie Tsiviilseadustiku eelnõu § 230 järele abielu sõlmimine, samuti Leedus.)

Perekonnaseisusametnik, vastavalt sellele kummast

momendist loetakse abielu sõlmituks, kuulutab pooltele peale registreerimisakti allakirjutamist või vastava nõusoleku saamist, et nad nüüdsest peale seaduse jõul on abieluga ühendatud abikaasad.

1. Sissejuhatus

2. Abiellumisvõime

3. Kõiklus

4. Abielu sõlmimine

S i s u k o r d:

1. Sissejuhatus	lhk. 2
2. Abiellumisvõime	" 7
3. Kihlus	" 14
4. Abielu sõlmimine	" 24

A l l i k a d.

Kasutatud seadused:

Abielu seadus R.T. 1922 - nr. 138

Balti Eraseadus, V.Bukovski Riga 1914

Tsiviilseadustiku Eelnõu - 1936 a.

Uluots, J. prof. Seletuskiri tsiviilseadustiku 1936 a.
eelnõu juurde.

Perekonnaseisuseadus R.T. 1925 nr. 191/192

Siseministri juhtnõõrid perekonnaseisu seaduse kohta
R.T. 1926, 1931 ja 1937 aastast.

Kodeks sakonov o brake, semje i opeke, Moskva 1937

Kasutatud loengud ja kirjandus:

Ilus, E. mag.jur. Tsiviilõiguse loengud.

Leesment, L. Dr. jur. Peatükke võrdlevast tsiviil-
õigusest.

Kohler, Josef Dr. Lehrbuch des Bürgerlichen Rechts
III Band; I Teil Familienrecht, Berlin 1915

Belätckin, S. A. prof. *Častnoje pravo.*
Kaunas, 1928

Sinajskii, V.I prof. "Osnovõ graždanskovo prava"
Riga 1926

Grünwald, Alexander Dr. Die Eheschliessung, Wien 1881